

Βόρεια Ιθάκη

Υπάρχουν τόποι που τ' όνομά τους γίνεται συνώνυμο μιας ψυχικής κατάστασης πολυπόθητης κι αγαπημένης. Τότε παύουν να είναι απλά γεωγραφικά σημεία και μεταμορφώνονται σε άπιαστα ιδεώδη. Η Ιθάκη ή το Θιάκι είναι ένα μικρό νησί στο χάρτη της Ελλάδας κι ένα σύμβολο στο χάρτη της παγκόσμιας συνείδησης. Η ιδέα της πανανθρώπινης πατρίδας που μας καλεί να την κατακτήσουμε.

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΝΤΕΜΗ ΚΟΥΤΣΟΣΤΑΜΑΤΗ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΗΣ

Το ταξίδι με το πλοίο και η άφιξη στον Πίσω Αετό

Οήλιος είναι κιόλας ψηλά. Οι πρώτοι τουρίστες επιβιβάζονται μαζί μ' εμάς στο πλοίο της γραμμής Αστακός-Κεφαλλονιά-Ιθάκη. Μόλις λύνονται οι πρυμάτσες το Ιόνιο πέλαγος ανοίγει τη γαλανή αγκαλιά του κι όλοι σκύβουν στα ρέλια να δουν το πεντακάθαρο κύμα με τους παιγνιδιάρικους αφρούς του. Πάνω στο πλοίο φυσούν άνεμοι δροσερότεροι, που μαλακώνουν τον αδυσώπητο ήλιο. Σιγά-σιγά άρχισε να ξεχωρίζει η ύλη της θάλασσας από την ουσία του ουρανού κι ανάμεσά τους ο αέρας παίρνει αυτόνομη παλμική υπόσταση.

Η πλεύση μας φανερώνει το ένα μετά το άλλο καθένα από τα τρισμύρια νησάκια που στολίζουν σαν κοραλλένιο γιορντάνι τούτες τις θάλασσες, Εχινάδες, Καυτός, Κάλαιμος, Μεγανήσι, Άτοκος. Μέρη μοναδικά για τη λιτή ομορφιά τους. Αργά το μεσημέρι ξεπροβάλλει η Ιθάκη, για να απλώσει στον ορίζοντα τις θερμόχρωμες γραμμές της. Φαίνεται τόπος τραχύς με απότομα και άγωνα βουνά σκεπασμένα από ελιές, κυπαρίσσια και σχίνους. Το ορεινό ανάγλυφο της έχει δημιουργήσει πολλές απότομες μικρές ακτές και ακρωτήρια.

Στο χάριτη η Ιθάκη μοιάζει με δυο νησιά που συγκρατούνται από μια στενή λωρίδα γης. Αυτός ο μακρόστενος και απειθαρχος τόπος, μεταφέρει πάνω στα λίγα τετραγωνικά του χιλιόμετρα μια πολυτάραχη ιστορία τουλάχιστον 6000 χρόνων. Μια ιστορία αλληπάλληλων κατακτήσεων του νησιού, τότε από βάρβαρους επιδρομείς και τότε από λαούς, που με την κουλτούρα τους επηρέασαν πολιτισμικά τον πληθυσμό του. Η ενετική κυριαρχία άφησε έντονα ίχνη σε πολλούς τομείς της ζωής του νησιού, όπως άλλωστε συνέβη και στα υπόλοιπα νησιά των Επτανήσων. Τελικά το 1864 γίνεται η πολυπόθητη Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, για την οποία οι κάτοικοι αγωνίστηκαν επί χρόνια. Κυρίως όμως ο Όμηρος με τα έπη του παρέδωσε βαριά κληρονομιά και πολλή δουλειά σε ξένους και Έλληνες επιστήμονες, που ψάχνουν χρόνια την ομηρική αλήθεια.

Το πλοίο αράζει στην αποβάθρα του **Πίσω Αετού**, ένα μικρό άνοιγμα σαν αυτοσχέδιο λιμάνι. Η απουσία οποιασδήποτε ανάπτυξης σ'

αυτόν τον πρώτο σταθμό εξάπτει την περιέργειά μας. Ακολουθούμε το μοναδικό δρόμο που ξεκινά από εδώ με κατεύθυνση τη βόρεια Ιθάκη και συγκεκριμένα το χωριό **Σταυρός**, που θα αποτελέσει το ορμητήριο για τις εξερευνησεις μας. Κάποια στιγμή ο δρόμος χωρίζεται. Ο αριστερός περνάει από τη **Λεύκη** και ο δεξιός από την **Ανωγή**, ωστόσο καταλήγουν και οι δύο στο Σταυρό. Διαλέξαμε την παραλιακή διαδρομή, έχοντας στο δεξί μας χέρι τις παρυφές του όρους **Νήριτο** και στο αριστερό τη θέα στις ακτές της Κεφαλλονιάς, διαγράφοντας το περίγραμμα της νήσου.

Η Λεύκη, Ο Σταυρός και το λιμανάκι της Πόλης

Η Λεύκη, χτισμένη πάνω στον κεντρικό οδικό άξονα του νησιού, σε υψόμετρο 160 μέτρων περίπου, είναι το πρώτο χωριό που συναντάμε στη διαδρομή μας προς τη βόρεια πλευρά. Το χωριό είναι ήσυχο με ελάχιστα ενοικιαζόμενα δωμάτια και μερικές δεκάδες ανθρωπούς. Η θέση του οικισμού δείχνει ότι αυτοί που την επέλεξαν ήθελαν και μπορούσαν από εκεί να ελέγχουν την κίνηση στο θαλάσσιο δίαυλο μεταξύ Ιθάκης και Κεφαλλονιάς. Γι' αυτό και η θέα είναι υπέροχη, σαν να βρισκόμαστε ακόμα στην πλώρη του καραβιού και ατενίζουμε από εκεί το πέλαγος. Δρόμος από το μέσον περίπου της Λεύκης, οδηγεί στον μικρό οικισμό του Άη Γιάννη που τα σπίτια του είναι χτισμένα πάνω από την όμορφη ακρογιαλιά του **Άσπρου Γιαλού**.

Είναι κοντά τέσσερις όταν φτάνουμε στο Σταυρό, το κεφαλοχώρι της βόρειας Ιθάκης. Ο οικισμός δημιουργήθηκε τον 16^ο αιώνα κατά την μετακίνηση των κατοίκων των ορεινών χωριών Ανωγής και Εξωγής, όταν πια εξέλειψε ο φόβος των πειρατικών επιδρομών, που ανέκαθεν ελυμαίνονταν τη Μεσόγειο. Εξ' αιτίας της γεωγραφικής θέσης του έγινε σταυροδρόμι των κατοίκων της περιοχής και κόμβος κατά την κίνηση από και προς το Βαθύ, την πολιτεία της Ιθάκης. Τα γειτονικά λιμάνια **Φρικιών** και **Πόλης** συνέβαλαν στο να αναπτυχθεί η εμπορική κίνηση του χωριού.

Οι ανθοστόλιστες κατοικίες με τις κεραμιδοσκεπές αποπνέουν μια ατμόσφαιρα ξεχασμένη για τους ανθρώπους της πόλης. Την πλατεία του χωριού κοσμούν το όμορφο πάγκο με την

προτομή του Οδυσσέα και ο βυζαντινός ναός του Σωτήρα, που στις 5 και 6 Αυγούστου γίνεται αφορμή για ένα διήμερο καλοκαιριάτικο πανηγύρι. Ωστόσο, η φυσιογνωμία του χωριού φέρει ανάμεικτα χαρακτηριστικά. Το σύγχρονο στοιχείο έχει συμπληρωθεί οργανικά με το παλιό και το τουριστικό με αυτό που φαίνεται αγνό και παραδοσιακό, για να δημιουργηθεί ένα σύνολο περιπλεγμένο. Το σίγουρο είναι πάντως πως πρέπει να αφήνεις σ' έναν τόπο το χρόνο που χρειάζεται κάθε φορά, για να μπουν μέσα σου οι ιδιαιτερότητές του.

Συνεχίζουμε τη βόλτα μας στο βορινό τμήμα του χωριού, στο λόφο Πηλικάτα. Σύμφωνα με μία εκδοχή εδώ τοποθετείται *το άστυ του*

Οδυσσέα, που είχε θέα τρεις θάλασσες και το περιτριγύριζαν τρία βουνά, όπως αναγράφεται στην ομηρική περιγραφή. Τα **Πηλικάτα** είναι η σημαντικότερη προϊστορική θέση της Βόρειας Ιθάκης και εδώ επισκεφθήκαμε το αρχαιολογικό μουσείο του Σταυρού που φυλάσσει αξιόλογα αρχαιολογικά ευρήματα. Το σημαντικότερο απόκτημα της συλλογής είναι ένα πήλινο όστρακο από γυναικεία μάσκα, με χαραγμένη την περίφημη επιγραφή «ΕΥΧΗΝ ΟΔΥΣΣΕΙ», δηλαδή προσευχή προς τον Οδυσσέα, του 300-200 π.Χ. που βρέθηκε στη *σπηλιά του Λοΐζου*.

Πολύ κοντά στο Σταυρό, σε απόσταση ενάμισι χιλιομέτρων από την πλατεία, βρίσκεται ο όρμος της Πόλης. Το γραφικό αγκυροβόλι των

Σχολή Ομήρου:

Αναζητώντας τα βήματα του Οδυσσέα, της Πηνελόπης και των μνηστήρων.

ψαροκάικων και οι πανύψηλες λεύκες κρύβουν έναν αρχαίο οικισμό, που όπως λέγεται, καταποντίστηκε από σεισμό του 967 μ.Χ. και χάθηκε στα νερά του. Λίγα μέτρα δεξιότερα στην ακτογραμμή συναντούμε τα υπολείμματα της σπηλιάς του Λοΐζου. Καταστράφηκε πιθανότατα από σεισμό και θαλάσσια διάβρωση. Στο εσωτερικό της βρέθηκαν παλαιότερα σημαντικά αρχαία αντικείμενα Μυκηναϊκής και Κορινθιακής περιόδου, που σήμερα εκθέτονται στο μουσείο του Σταυρού. Ο **Λοΐζος** ήταν υπαρκτό πρόσωπο κι έγινε πλούσιος πουλώντας σε αρχαιοκάπηλους ευρήματα της σπηλιάς. Τα ευρήματα αυτά θα μπορούσαν να αποκαλύπτουν πολύτιμες απαντήσεις για το ζήτημα της Ιθάκης και γι' αυτό πολλοί Θιακοί επιθυμούν το σπήλαιο να ονομάζεται σπήλαιο Πόλης.

Η σπηλιά του Λοΐζου είναι από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας. Ο Ισραηλινός καθηγητής Irad Malkin σε ένα από τα διεθνή συνέδρια που διοργανώνονται στο νησί για την Οδύσσεια αποδεικνύει ότι ήταν τέμενος λατρείας του Οδυσσέα και των Νυμφών από τον 9^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τους Ρωμαϊκούς χρόνους, όχι μόνο για τους ντόπι-

ους αλλά και για όλους τους Έλληνες. Ισχυρίζεται δηλαδή ότι η σπηλιά αυτή είναι πιθανό να ήταν χώρος λατρείας με πανελλήνιο χαρακτήρα πολύ πριν την Ολυμπία και τους Δελφούς.

Η επιστροφή στο Σταυρό έκρυβε για μας μια μεγάλη έκπληξη. Σ' ένα τραπεζάκι του γειτονικού μας καφέ καθόταν ο Ιθακήσιος λαογράφος **Ανδρέας Αναγνωστάτος**. Κάθισα για λίγο μαζί του και δώσαμε ραντεβού για την επόμενη μέρα το πρωί στο πατρικό του σπίτι στον **Πλατρείθια**.

Όταν βασίλεψε ο ήλιος το δειλινό του Ιονίου σκόρπισε τη χρωματική του γοητεία στη σκοτεινόχρωμη θάλασσα, τις βραχιασμένες πλαγιές και τα λουλουδικά κτίσματα. Η ανήσυχη θάλασσα μούντανε όλο και περισσότερο πλαισιωμένη από τις αγνές σκιαγραφίες των ολόγυρα νησιών, ώσπου χάθηκαν όλα στο ορίζοντα μαζί με τους πρώτους στοχασμούς του ταξιδιού.

Ο Πλατρείθιας και ο λαογράφος Ανδρέας Αναγνωστάτος

Το πρωινό ήρθε κεφάλτο, προοιωνίζοντας μια ευχάριστα ζεστή ημέρα. Στο χωριουδάκι του Σταυρού η ζωή ξεκινά

Το ακρογιάλι του Άσπρου Γαλού με τα κρυστάλλινα νερά του.

Η εύφορη κοινότητα του Πλατρειθιά απλώνεται στα ενδότερα πεδινά του νησιού.

νωρίς το πρωί. Οι νοικοκυρές κάνουν τα ψώνια της ημέρας, οι εργάτες πάνε στα χωράφια και τις οικοδομές, οι εστιατορες ετοιμάζουν τα φαγητά τους και ανταλλάζουν τις πρωινές τους χαιρετούρες. Ένα γκρουπ με θορυβώδεις Άγγλους τουρίστες μοιάζει με παραταίρη εικόνα, που παρεξέφρησε στη χωριάτικη ζωή των κατοίκων.

Ο σημερινός μας περίπατος ξεκινάει από τον Πλατρειθιά. Ακολουθούμε βόρεια κατεύθυνση και σε περίπου δύο χιλιόμετρα συναντούμε το πιο εύφορο κομμάτι του νησιού, την κοινότητα του Πλατρειθιά, που συγκροτείται από τους οικισμούς *Κολλιερή, Αγίους Σαράντα, Πλατρειθιά, Λαχό και Φοίκες*. Οι ευνοϊκές συνθήκες για την καλλιέργεια της γης δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την ευρεία εδαφική ανάπτυξη των οικισμών, γι' αυτό και η περιοχή είναι η πιο αραιοκατοικημένη στο νησί, με πλούσια βλάστηση και καλλιέργεια εσπεριδοειδών και αμπελιών.

Ο Ανδρέας Αναγνωστάτος μας περιέμενε στην αυλή του σπιτιού του. Μια μικρή και περιποιημένη αυλή με πολλές τριανταφυλλίες. Μόλις περνάμε το κατώφλι του σπιτιού, αντικρι-

ζουμε μια τεράστια βιβλιοθήκη που τα ράφια της καμπυλώνουν από το βάρος των βιβλίων. Όπου κι αν στρέψουμε το κεφάλι το μάτι μας πέφτει πάνω σε τόμους και τόμους βιβλίων. Στο κεντρικό χώρο του δωματίου δεσπόζει ένα γραφείο. Οι τοίχοι κοσμούνται από μερικές παλιές γκραβούρες, φωτογραφίες ανθρώπων του πνεύματος και έναν παμπάλαιο καθρέφτη.

Η ηλικία του είναι πια προχωρημένη αλλά η διαύγεια του νου του αναμφισβήτητη. Μας λέει πως από πολύ μικρός αγάπησε με πάθος το βιβλίο και παρ' όλο που οι συγκυρίες δεν του επέτρεψαν να σπουδάσει, κατόρθωσε μόνος του να καλλιεργήσει το πνευματικό του επίπεδο. Μετά τους καταστροφικούς σεισμούς του '53 μετανάστευσε στη Μελβούρνη, όπου βρίσκονται σήμερα 3.500 Ιθακήσιοι. Από πολύ νωρίς ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία αρθρογραφώντας στις τοπικές εφημερίδες, τη λογοτεχνία, την έρευνα και τη λαογραφία και διετέλεσε δύο φορές πρόεδρος της κοινότητας Πλατρειθιά.

Ο Ανδρέας Αναγνωστάτος με αγάπη και μεράκι για το λαό της Ιθάκης έχει συγκεντρώσει το λαογραφικό πλούτο της σε δύο βιβλία, «Λα-

Συντροφιά με τον Ιθακήσιο λαογράφο Ανδρέα Αναγνωστάτο, που μοιράστηκε μαζί μας τις λαογραφικές του γνώσεις.

Οι πέτρες του μονοπατιού παραμένουν ακόμη και μετά από τόσους αιώνες καλά σφηνωμένες στη θέση τους, ανθρώπινα χνάρια πολυτάραχων καιρών.

ογραφικά Ανάλεκτα της Ιθάκης» και «Ιστορικά και Λαογραφικά Ανάλεκτα της Ιθάκης» κι έχει στα σκαριά κάμποσα ακόμη. Τα βιβλία του είναι πολύτιμα αποκτήματα για τις μελλοντικές γενιές του νησιού. Ο Ανδρέας Αναγνωστάτος μας έδωσε πολλές πληροφορίες για το λαογραφικό πλούτο του νησιού. Κυρίως όμως μας υποδέχτηκε με καταδεκτικότητα και μειμάς το νησί έγινε πιο οικείο.

Το μονοπάτι Πλατρείθιάς-Εξωγή

Την εποχή που ήκμασαν οι ορεινοί οικισμοί και όλοι οι κάτοικοι ήταν συγκεντρωμένοι γύρω από αυτούς, μονοπάτια ξεκινούσαν από διάφορα σημεία για γρήγορη έξοδο των κατοίκων σε περίπτωση κινδύνου. Άλλα οδηγούσαν σε βίγλες, σε πηγές, σε καλλιέργειες και σε απομονωμένα ξωκλήσια. Με την εξάλειψη του φόβου των πειρατών οι κάτοικοι οργάνωσαν καινούριους παράκτιους οικισμούς με λιμάνια αλλά και αγροτικούς οικισμούς στα ενδότερα πεδινά του νησιού, που

επικοινωνούσαν συνήθως μέσω μονοπατιών με τους ορεινούς.

Κατά το μεσημέρι συναντήσαμε το **Γιώργο Κουβαρά**, που είχε την πρόθυμη διάθεση να ξεκλέψει λίγο χρόνο από τις εργασίες του δικηγορικού του γραφείου στο Βαθύ και να μας ξεναγήσει σε ένα από τα πολλά μονοπάτια της βορείου Ιθάκης. Επιλέξαμε το μονοπάτι για την **Εξωγή**, διότι προσφέρει στον περιπατητή εναλλαγές του τοπίου και περνάει από μερικές πολύ ενδιαφέρουσες τοποθεσίες όπως η Σχολή Ομήρου και η Μελάνυδρος πηγή. Το μονοπάτι είναι καλά σηματοδοτημένο καθ' όλη τη διαδρομή και αρκετά στρωτό.

Ακολουθούμε τον κύριο αυτοκινητόδρομο και στην περιοχή Γεφύρι ανηφορίζουμε για λίγα μέτρα το μικρό τοιμεντοστρωμένο δρομάκι και μόλις φθάνουμε στην πινακίδα που γράφει Οδός Ομήρου στρίβουμε αριστερά. Η κατεύθυνση που ακολουθούμε είναι δυτική και το υψόμετρο 105 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας. Στην αριστερή πλευρά του μονοπατιού, σε όλο το μήκος της πορείας μας περπατάμε δίπλα σε μικρή ρεματιά, όπου κά-

Στον αρχαιολογικό χώρο Σχολή Ομήρου έχουν αποκαλυφθεί τμήματα ακρόπολης από τα προϊστορικά χρόνια.

ποτε έρρεε γενναϊόδωρα το νερό της πηγής, καλυμμένο από λυγαριές και σχοίνους. Αυτή η ρεματιά περνάει από τον Πλατρειθιά, διασχίζει το λαγκάδι των Φρικιών και χύνεται στη θάλασσα. Είναι λυπηρό που τώρα έχει σχεδόν στερέψει...

Στα δεξιά μας πέτρινο τείχος συγκρατεί το χώμα του κτήματος, ο Γιώργος Κουβαράς το ονομάζει ξερολιθιά ή κουλουρι. Η οδός που διανύουμε τελειοποιήθηκε στα μέσα του 17^{ου} αιώνα και ανήκει στο «επίσημο» οδικό δικτύου της Ιθάκης για τους τότε πεζούς ή ιππεύοντες κατοίκους. Κάτω από τη χορταριασμένη επιφάνεια του εδάφους οι πέτρες του μονοπατιού στέκονται καλά στη θέση τους. Το μονοπάτι περιβάλλουν ψηλοί θάμνοι και δέντρα, λυγαριές, σχοίνα, πουρνάρια, άγριες καρδιές και δάφνες, όλα μαζί συνθέτουν το άρωμα του καλοκαιριού.

Σε κάποιο σημείο στ' αριστερά μας συναντάμε ένα πλάτωμα. Πλησιάζουμε προς την **Μελάνυδρο πηγή** και η βλάστηση γίνεται πιο πυκνή. Ονομάστηκε Μελάνυδρος (μέλαν+ύδωρ) επειδή το νερό της αφήνει μελανό στερεό υπόλειμμα, λόγω της περιεκτικότητάς του σε μαγγάνιο.

Η τοποθεσία Ομηρική, ο βράχος κάθετος και υγρός και το νερό διαγράφει εδώ και αιώνες την πορεία του.

Όσο προχωράμε προς το νοτιά παίρνουν θέση στον ορίζοντα ο ορεινός όγκος του Μάριμαγκα, πέρα ψηλά ο μύλος του Ραζή, μπροστά η εκκλησία των Ταξιαρχών και τα σπίατα του Πλατρειθιά. Έπειτα αναφαίνονται ο κόλπος των Αφλών και δεξιά μας το λαγκάδι που καταλήγει στις Φρίκες. Στρίβουμε δεξιά και ανηφορίζουμε τα τελευταία μέτρα του μονοπατιού πριν φτάσουμε στο χωματόδρομο. Η κλίση είναι αρκετά απότομη γι' αυτό ανεβαίνουμε με προσοχή.

Βγαίνοντας στο οδόστρωμα πηγαίνουμε δεξιά προς τον βορρά. Βαδίζουμε πάνω στον αγροτικό δρόμο για 150 μέτρα περίπου ανάμεσα από μια όμορφη βλάστηση, έχοντας στον ορίζοντα την ίδια απλόχωρη θέα, ενώ χαμηλότερα δεξιά μας βλέπουμε το εκκλησάκι της Παναγίας στη Μελάνυδρο. Λίγα μέτρα μετά ξανασυναντούμε το μονοπάτι. Ανηφορικό, με πέτρινα σκαλιά στην αρχή και κατεύθυνση βορειοδυτική, ενώ μετά στρίβει δυτικά με κατεύθυνση προς το χωριό της Εξωγής.

Ανεβαίνοντας παρατηρούμε κάτω δεξιά, κάπου εκεί ανάμεσα στο δασώδες της πλαγιάς τα ερείπια της **Σχολής Ομήρου**. Κυκλώπειες κατασκευές σημαντικού ενδιαφέροντος που χρονολογούνται από τους κλασικούς χρόνους. Την περιοχή αυτή πολλοί μελετητές της Οδύσειας ταυτίζουν με το ανάκτορο του Βασιλιά της Ιθάκης Οδυσσεά. Σήμερα εκεί πραγματοποιεί ανασκαφές το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Το μονοπάτι καθαρό, φαρδύ και πλακοστρωμένο ανηφορίζει το βουνό της Εξωγής με επάλληλες στροφές, περνώντας ανάμεσα από κυπαρίσσια. Ψηλά βλέπουμε τα πρώτα σπίτια της Εξωγής και τον μπλε τρούλο της Αγίας Μαρίνας που είναι η προστάτιδα του χωριού.

Η ανηφορική κλίση γίνεται ομαλή και στ' αριστερά μας βλέπουμε το σχεδόν ερειπωμένο εκκλησάκι των Ταξιαρχών, χωμένο και ξεχασμένο μέσα σε οργιώδη βλάστηση. Η περιοχή εδώ ονομάζεται Λάκινα και χαρακτηρίζεται σε αντίθεση με την έντονη κλίση της πλαγιάς, από το ομαλό καλλιεργημένο με αμπέλια εδαφός της. Λίγο πιο πάνω, αριστερά μας υπάρχει μικρό παρεκκλήσι. Ανηφορίζουμε τις τελευταί-

ες επάλληλες στροφές του μονοπατιού, που μας βγάζει στον κύριο αυτοκινητόδρομο της Εξωγής.

Η **Εξωγή** είναι το τρίτο ορεινό χωριό της Ιθάκης. Κτισμένο σε υψόμετρο 350 μέτρων, στο βουνό Νήιον είναι από τους παλαιότερους οικισμούς του νησιού. Η Εξωγή από το Μεσαίωνα και τους πρώτους ενετικούς χρόνους ήταν από τους κυριότερους οικισμούς της Ιθάκης, επειδή είχε καλή παρατήρηση στο βόρειο τμήμα του νησιού και παρείχε ασφάλεια από τις πειρατικές επιδρομές. Στις αρχές του 19ου αιώνα οι κάτοικοί του μετακινήθηκαν προς τους οικισμούς του Σταυρού και Πλατρείθια και αργότερα το κύμα της μετανάστευσης είχε ως αποτέλεσμα την δραματική μείωση του πληθυσμού.

Το χωριό είναι γραφικό με όμορφα παλαιά και νέα κτίσματα. Είναι μονώροφα ή διώροφα κατασκευασμένα από πέτρα και ξύλο. Η αρχιτεκτονική των παλιότερων σπιτιών έχει αμυντικό χαρακτήρα, με μικρά σαν πολεμίστρες ανοίγματα και χωρίς μπαλκόνια. Η θέα μεγαλειώδης προς την Ανατολή. Φαίνονται ο Πλατρείθιας, οι Φοίκες και στο βάθος διαγράφονται οι ακτές της Στερεάς Ελλάδας και τα νη-

Η εκκλησία της Ευαγγελίστριας στην Εξωγή με την ασυνήθιστη κυλινδρική στέγη και το Βενετσιάνικο καμπαναριό, βίγλα στην βόρεια πλευρά της νήσου.

Αξίζει να δοκιμάσετε τις δύο ποικιλίες κρασιού του νησιού, τη μαυροδάφνη και το λευκό, ντόπιες ποικιλίες που καλλιεργούνται με τις μεθόδους της βιολογικής γεωργίας.

σιά Λευκάδα, Μεγανήσι, Κάλαιος, Αρκούδι και Ατοκος.

Κοντά στον οικισμό βλέπουμε τις τεχνικές Πυραμίδες δημούργημα κάποιου μυστηριώδη εύπορου κατοίκου από το Σταυρό, Τζων Πάπα (Γιάννης Παπαδόπουλος). Η θέα τους είναι κάπως παράταιρη σε σχέση με τα υπόλοιπα στοιχεία του χωριού. Συνεχίζουμε νοτιοδυτικά και ψηλότερα στο βουνό. Σε απόσταση δύο χιλιομέτρων περίπου από τον οικισμό είναι κτισμένο το παλιό μοναστήρι της Παναγίας στα Περγαράκια, το οποίο λειτουργούσε μέχρι τον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η θέα από εκεί διώχνει όλη μας την κούραση, είναι επιβλητική σε όποια πλευρά κι αν κοιτάξουμε.

Συλλογίζομαι πως όλοι όσοι κατοίκησαν κατά καιρούς στο νησί εργάστηκαν επίπονα και επίμονα για να καλλιεργήσουν όπου έβρισκαν μια χούφτα χώμα, να χτίσουν εκεί που ήταν ακατόρθωτο και να αμυνθούν απέναντι στην ανθρώπινη βία, αλλά και σε αυτή της φύσης. Αυτός ο ανθρώπινος κόπος είναι χαραγμένος σε κάθε όψη αυτής της γης.

Ο αέρας ψύχρανε απότομα την εσπερινή ατμόσφαιρα. Μερικά μεγάλα αστέρια ξεπρόβαλαν στο μενεξελί ουρανό κι εμείς πήραμε σιγά-σιγά το δρόμο της επιστροφής.

Φρίκες- Κιόνι

Ημέρα μας ξεκινάει στο γραφικό καφεενεδάκι Λωτός στο Σταυρό. Απολαμβάνουμε μια ροβανή, το κατεξοχήν γλύκισμα του Θιακού, παρασκευασμένο από αλεσμένο ρύζι και μέλι Δίπλα ακριβώς βρίσκεται το κρεοπωλείο που, αν δεν απατώμαι, μετρά περίπου μισό αιώνα ζωής. Ο κρεοπώλης κάθεται σε ένα παγκάκι αριστερά της εισόδου, που με τα χρόνια έχει βαθουλώσει ακριβώς στο σημείο που κάθεται. Από εκεί κοιτάει τους περαστικούς όπως κάθε μέρα. Αυτή η εικόνα έχει εντυπωθεί στη μνήμη μου ως ένδειξη του πόσο ησυχασμένος κυλάει ο χρόνος εδώ.

- *Τι λέει το πρόγραμμα για σήμερα;* με ρωτάει ο Πέτρος, φωτογράφος και συνοδοιπόρος.

- *Σήμερα θάλασσα!*

Πηγαίνουμε στο **Κιόνι**, οικισμός που φημίζεται για τη γραφικότητά του. Στο δρόμο για το Κιόνι συναντάμε το λιμανάκι **Φρίκες**. Σύμφωνα με τους ερευνητές εδώ τοποθετείται το ομηρικό *λιμάνι του Ρείθρου*. Το χωριό υπάρχει από τον 16^ο αιώνα και δημιουργήθηκε από τους κατοίκους των γύρω ορεινών περιοχών για την εξυπηρέτηση του εμπορίου και της αλιείας. Οι

Στην παραλιακή διαδρομή Φρίκες-Κιόνι ξεπροβάλλουν μέσα από το
απέραντο πράσινο μικρές γοητευτικές παραλίες.

Το καλοκαίρι στο Κιόνι οι παραδοσιακές ταβέρνες γεμίζουν για να απολαύσουν οι επισκέπτες φρέσκο ψάρι δίπλα στη θάλασσα.

Φρίκες ήταν παλιότερα το εμπορικό κέντρο της Βορείου Ιθάκης κι έσφυζε από κίνηση. Εκείνα τα χρόνια δεν ήταν παρά γεμάτο αποθήκες, στις οποίες φυλάσσονταν τα εμπορεύματα. Σήμερα οι συμπαθητικές ταβέρνες κατά μήκος της παραλίας και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια σηματοδοτούν μια διαφορετική εποχή στη ζωή του μικρού χωριού, ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες. Στο κάποτε πολύβουο λιμανάκι λικνίζονται αμέριμνα ψαρότρατες και καΐκια. Μονάχα οι δύο ερειπωμένοι ανεμόμυλοι στις πλευρές του λιμανιού αντικατοπτρίζουν την αλλοτινή εικόνα.

Η παραλιακή διαδρομή μέχρι το Κιόνι

αποκαλύπτει πολλούς μικρούς κολπίσκους χωμένους μέσα στο πράσινο. Μερικά σκαλοπατάκια στην άκρη του δρόμου οδηγούν στις πολυσύχναστες παραλίες τους: τα Κουρβούλια και πίσω Κουρβούλια, την Τσιτσιμίδα και τις Πλακούτσες. Ο ήλιος αντιφεγγίζει στα λευκά βότσαλα σχηματίζοντας αδιάφορους φασφουρισμούς στα κρύα νερά, προσκαλώντας επίμονα τους παραθεριστές.

Το Κιόνι είναι ένας από τους ομορφότερους παραδοσιακούς οικισμούς του Ιονίου κι ένα πολύ ευχάριστο τουριστικό θέρετρο. Το καλοκαίρι εξυπηρετεί πολλούς επισκέπτες. Διατηρεί κατά ένα μεγάλο μέρος τη γνησιότητα της

Ο κύριος Αλέξανδρος αγναντεύει την απλόχωρη θέα από τη Ράχη.

αρχιτεκτονικής περασμένων αιώνων, προβάλλοντας ένα γοητευτικό θέαμα. Οι συνδυασμοί του πρασίνου με το βαθύ μπλε της θάλασσας περιβάλλουν τα χρωματιστά νοικοκυρόσπιτα, που απλώνονται αμφιθεατρικά. Στην είσοδο του κόλπου (τοποθεσία Ψηγάδι) δεσπόζουν τρεις ξεχασμένοι μύλοι, που οι μυλόπετρές τους έπαψαν να κινούνται κατά τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι περίπατοι στα βοτσαλωτά καντούνια, στις γειτονιές Αργαλειός και Ράχη και στις γύρω παραλίες μας συνεπήρανε για ώρες.

Από τη Ράχη υπάρχει δρόμος που οδηγεί στην γραφική παραλία του Μαυρονά και μικρά μονοπάτια που οδηγούν στην παραλία Πλακούτσες. Στην περιοχή Μαυρονά λειτουργούσε μέχρι τα τέλη του προπερασμένου αιώνα το μοναστήρι του Άη Νικόλα, το οποίο κατα-

στράφηκε από τους σεισμούς. Διασώθηκε μόνο η εκκλησία της μονής, στο ιερό της οποίας σώζεται αρχαίο κιονόκρανο. Λένε πως το όνομα του χωριού προήλθε από αυτό.

Από τον Αργαλειό ξεκινάει μονοπάτι που συνδέει το παραθαλάσσιο Κίονι με την ορεινή Ανωγή. Το μονοπάτι αυτό ήταν μουλαρόδρομος και σε πολλά σημεία του υπάρχουν λιθοστρωμένα πλατύσκαλα. Έχει καθαρές γραμμές και ελαφριά ανηφορική κλίση. Η βλάστηση είναι αρχικά ήπια. Έπειτα στην πανέμορφη φιδίσια διαδρομή στην πλαγιά του Νήριτου γίνεται πυκνή δασώδης με σχίνους, λυγαριές, πρίνους. Πού και πού εμφανίζονται η Λευκάδα, η Άτοκος, το Μεγανήσι, το Αρκούδι και ο Καστός. Όπου μοιάζει να χάνεται το μονοπάτι αναζητήστε το κόκκινο σημάδι στο βράχο.

Ο κόλπος των Αφαλών, ανοικτός προς βορρά και αγκαλιασμένος από τη χερσόνησο του Μάρμαγκα, δεσπόζει στο τοπίο.

Ο κόλπος των Αφαλών

Πέρα από τις διαδρομές στο εσωτερικό του νησιού, η πραγματική ανακάλυψη της Ιθάκης επιτυγχάνεται με ένα σκάφος. Μερικές από τις ομορφότερες παραλίες του Ιονίου κρύβονται επιμελώς και ανακαλύπτονται μόνο δια θαλάσσης. Στις Φοίρες, στο Κιόνι και στην Πόλη ενοικιάζονται μικρές λέμβοι για απόδραση στις ερημικές παραλίες του νησιού. Πίσω στο λιμάνι της Πόλης συναντάμε το Νίκο Βασιλόπουλο, που θα μας οδηγήσει στην υδάτινη εξερεύνηση της βορειοδυτικής ακρότητας Ιθάκης.

Το μικρό σκάφος του Νίκου σιζεί το άδειο λιμανάκι και βγαίνει στο πέλαγος. Καθώς προσπερνάμε τον κάβο ο βυθός σκεπάζεται από την ασάφεια του βάρους, που διαλύουν κάτι ασήμενες λάμπειες: τα ψάρια της Ιθάκης, κέφαλοι, λαυράκια και λιθρίνια. Με το που ξανοιγόμαστε χάνονται στον μουντό βυθό. Πίσω μας αναγείρεται η θάλασσα και ακούγεται ο πλαταγιασμός της.

Τα άγρια βράχια ανοίγουν που και που και μας αφήνουν να κοιτάξουμε στα έγκατα του νησιού. Σε λίγα λεπτά βρισκόμαστε στην περιοχή

Καμίνια. Πήρε τα' όνομά της από τα καμίνια παραγωγής ασβέστου και κεραμιδιών. Τα αρχιλόδη στρώματα της περιοχής παρείχαν πλούσιο υλικό και τα παλαιότερα χρόνια τα κεραμίδια, που κάλυπταν τις σκεπές της Ιθάκης τα κατασκεύαζαν σ' αυτά τα καμίνια.

Οι παραλίες εμφανίζονται μπροστά μας σα μικρά καταφύγια. Η μία είναι ομορφότερη από την άλλη. Οι περισσότερες είναι βοτσαλωτές και απάνω τους υψώνεται βαθύς γκρεμός. Στην απόλυτη απομόνωσή τους απολαμβάνουμε τη φύση σε όλη της τη λαμπρότητα, τα σμαραγδένια νερά και την τη θεά προς την Κεφαλλονιά και τη Λευκάδα.

Η κατάπληξη μας κορυφώνεται στον κόλπο των Αφαλών. Ένα πελώριο άνοιγμα στο πέλαγος. Καθώς πλησιάζουμε τα ρεύματα συναντούνται και η θάλασσα ανταριάζει. Κατά μήκος του επιβλητικού κόλπου πολλές μικρές αμμυδερές παραλίες με εντυπωσιακότερη τον Πλατύ Άμμο στη δυτική πλευρά. Η ανοιχτή όχρα της άμμου και των ψηλών βράχων μαζί με το μπλε της θάλασσας χαρίζουν μια σαγηνευτική οπτική ψευδαίσθηση, ένα ατελείωτο πηχτό γαλάζιο.

Με μάτια γεμάτα θάλασσα γυρνάμε πίσω μέχρι τον ερχομό της καινούριας μέρας.

Πλατύς Άμμος: η ανοιχτή χώρα της άμμου μαζί με το μπλε της θάλασσας, μια σαγηνευτική οπτική ψευδαίσθηση.

Οι παραλίες εμφανίζονται μπροστά μας η μία ωραιότερη από την άλλη, προκλητικές σαν τις Σειρήνες.

Οι Αλυκές και το νησάκι του Άη Νικόλα με τα χαρούμενα γλαρόπουλα.

Οι αγιογραφικές ζώνες της εκκλησίας της Ανωγής, δείγμα σπάνιας ωραιότητας και τεχνικής.

Η Ανωγή και η Μονή Καθαρών

Η ήλιος έχει ανατείλει ανάμεσα από τα σύννεφα που σιγοσέρνονται στον ορίζοντα. Μπαίνουμε στο αμάξι και σκαρφαλώνουμε σε υψόμετρο 550 μέτρων στο βουνό Νήριτο, όπου βρίσκεται το ψηλότερο χωριό της Ιθάκης. Στην τοποθεσία του οφείλεται και η επωνυμία «Ανω-γη». Η ανάβαση στην Ανωγή από το νότο ή από το βορρά είναι μοναδική με θέα προς τη βορειοανατολική πλευρά του νησιού και τα νησάκια προς τις ακτές της Ηπειρωτικής Ελλάδος. Τους χειμερινούς μήνες δίνει την εντύπωση χωριού, χαμένου μέσα στα σύννεφα και την ομίχλη.

Με ελάχιστους σήμερα κατοίκους θύμα κι αυτή της αναγκαστικής μετανάστευσης, η Ανωγή παρατάσσει τα τρισχαριτωμένα κτίσματά της για να πιστοποιήσει ότι κάποτε υπήρξε ζωντανή. Ο ναός της **Παναγίας** στην **Ανωγή**, κτισμένος σε υψόμετρο 500 μέτρων είναι ένας από τους σημαντικότερους και αρχαιότερους των Βαλκανίων. Το κλειδί της εισόδου φυλάσσεται στο διπλανό καφενείο και όποιος θέλει να την επισκεφθεί το ζητάει από εκεί.

Στον προαύλιο χώρο σύμβολο του χωριού και πόλος ιερού προσκυνήματος της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, το Βενετσιάνικο καμπαναριό της εκκλησίας. Κατασκευασμένο από γνήσια πέτρα του όρους Νήριτο, στέκει σε πείσμα του χρόνου, επιβλητικό και ωραίο.

Το εσωτερικό της εκκλησίας είναι ολόκληρο σκεπασμένο από τοιχογραφίες βυζαντινής τεχνοτροπίας. Θαυμάσιες εικόνες Αγίων, μορφές Αγγέλων και παραστάσεις σπάνιας τεχνικής είναι διατεταγμένες σε πέντε παράλληλες ζώνες. Ο ναός υπέστη σοβαρές ζημιές το έτος 1953 κατά τη διάρκεια των καταστροφικών σεισμών εκείνης της περιόδου. Λίγο αργότερα επισκευάστηκε και αναπαλαιώθηκαν οι τοιχογραφίες του. Αξιομνημόνευτα είναι το ξύλινο δωδεκάπορτο της εποχής του '21, οι πήλινες εντοιχισμένες στάμνες για την ακουστική του ναού και ο διάροφος γυναικωνίτης, στην πρόσοψη του οποίου παρίσταται η Θεία Κόρη.

Ψηλότερα από τον σημερινό οικισμό υπάρχουν ακόμα υπολείμματα της μεσαιωνικής πόλης. Εδώ βρισκόταν ο καλιότερος οικισμός της Ιθάκης, μνημείο ιερό της μάχης που έδιναν οι Θιακοί για την επιβίωσή τους. Τα χαλάσματα, σφριγμένα στο βραχιασμένο χώρο, μαρτυρούν πως χρόνια πριν αυτό το μέρος ήταν πυκνοκατοι-

Το Βενετσιάνικο κωδωνοστάσιο της εκκλησίας, σύμβολο της Ανωγής και πόλος ιερού προσκυνήματος.

Τα καλίσματα του παλιότερου οικισμού της Ιθάκης σφιγμένα πάνω στο βραχιασμένο χώρο.

κημένο. Σήμερα αποπνέει τη θλίψη των ερειπίων. Από εδώ η θέα είναι πανοραμική, θαυμάσια.

Επιστρέφουμε στην πλατεία και αφήνουμε πίσω μας τα σπίτια του χωριού. Δεξιά μας μετά από 150 μέτρα συναντούμε την αρχή ενός κατηγορικού χωματένιου δρόμου. Τον ακολουθούμε και μετά από 100 μέτρα περίπου βρίσκουμε τους σκορπισμένους τεράστιους ογκόλιθους, τοποθετημένους τυχαία από το χέρι της φύσης. Ο «Αρακλής», ένας μονόλιθος 8 μέτρων που κάθεται πάνω σ' έναν πλατύτερο βράχο, είναι ο πιο μεγαλοπρεπής. Πήρε το όνομά του από τον μυθικό ήρωα Ηρακλή, λόγω του μεγέθους του. Ατρακτοειδής αβεσπολιθικός όγκος με κάθετα αυλακωμένη επιφάνεια. Φυσικό φαινόμενο διάβρωσης κι όμως η συμμετρία του μοιάζει να είναι υπολογισμένη από ανθρώπινο χέρι.

Στην ταράτσα του βουνού, σε απόσταση τριών χιλιομέτρων προς τα νοτιοδυτικά βρίσκεται το μοναστήρι της **Παναγίας των Καθαρών**, κτισμένο το 17ο αιώνα. Η Παναγία η Καθαριώτισσα, προστάτιδα του νησιού, αποτελεί σημείο πνευματικής και ευλαβικής αναφοράς για τους απανταχού της γης Ιθακήσιους. Σήμερα στο Μοναστήρι μένει ένας ντόπιος μοναχός που

αγωνίζεται να το συντηρήσει.

Δύο εκδοχές δίνουν την ερμηνεία για την προέλευση της ονομασίας του Μοναστηρίου. Σύμφωνα με την πρώτη το όνομα Παναγία των Καθαρών προέρχεται από την λέξη «κάθαρα», η οποία στην τοπική διάλεκτο σημαίνει τα ξερόκλαδα και τους μικρούς θάμνους που κόβονται και καίγονται για να καθαρίσει κάποιος τόπος. Σύμφωνα δε με την άλλη επικρατούσα εκδοχή το Μοναστήρι κατασκευάστηκε από Χριστιανούς οπαδούς της αίρεσης των Καθαρών. Καθαροί ήταν μία αιρετική παραφυάδα των πρώτων χριστιανικών χρόνων.

Η παράδοση λέει ότι βοσκοί από την Ήπειρο είχαν έρθει στην Ιθάκη καταδιωκόμενοι από τους Τούρκους και εγκαταστάθηκαν στο Νήριτο. Ένα περιέργο φως που έβλεπαν για πολλές νύχτες στο σημείο, που είναι σήμερα η εκκλησία, τους έκανε να κάψουν τους θάμνους και τα αγριόχορτα της περιοχής για να ανακαλύψουν τι συμβαίνει. Μέσα στα αποκαΐδια βρήκαν τη εικόνα της Παναγίας ανέπαφη από τη φωτιά και την πήραν στα σπίτια τους. Την επόμενη μέρα η εικόνα είχε εξαφανιστεί, για να βρεθεί πάλι στο ίδιο σημείο με τ' αποκαΐδια.

Ο μννλίνθος «Αρακλίνης», φυσική σύνθεση τυχαίου και συμμετρίας.

Οι παραδοσιακές κεραμιδοσκεπές των σπιτιών στο Θιάκι, γραφικό στοιχείο παλιάς εποχής που δοκιμάζονται οι αντοχές του

Έτσι, αποφάσισαν να χτίσουν την εκκλησία, όπου μέχρι σήμερα βρίσκεται η θαυματοργή εικόνα.

Έξω από τον περίβολο της μονής στ' αριστερά της βρίσκεται το καμπαναριό της. Η θέα από αυτό το σημείο μοιάζει να είναι κομμάτι του προσωνύμιου. Η βόρεια Ιθάκη κοιτάζει κατάματα τη νότια. Ανάμεσα τους η θάλασσα, το Ιόνιο, γλιστρά όλο και πιο βαθειά μέσα στη στεριά.

Ο ορεινός δακτύλιος του Μάρμακα

Με το Γιώργο Κουβαρά ξεκινάμε το απομεινήμερο για το Μάρμακα. Από τον Πλατρείθια παίρνουμε τον κύριο αυτοκινητόδρομο προς Φρίδες. Σε τρία διαφορετικά σημεία ο βασικός δρόμος συναντά τρεις μικρότερους με δυτική κατεύθυνση. Και οι τρεις καταλήγουν στο σημείο απ' όπου περνάει ο δρόμος για την περιοχή του Μάρμακα.

Ακολουθούμε το χωματόδρομο. Ανεβαίνοντας στο Μάρμακα απολαμβάνουμε από ψηλά τη θέα του κόλπου των Αφαλών. Ο δρόμος ανηφορίζει ευθύς, με έντονη κλίση και κάνει τη μοναδική κλειστή στροφή του πριν καταλήξει στο

πλάτωμα του βουνού. Κάτω χαμηλά στην ανατολική ακτογραμμή του κόλπου έχει καθιζήσει το βουνό μέσα στη θάλασσα. Η τοποθεσία ονομάζεται Κάθισμα και πήρε τ' όνομά της από το χαρακτηριστικό σαν κάθισμα σχήμα της.

Στο διάσελο του Μάρμακα, ένα απλόχωρο πλάτωμα, βρίσκεται η εκκλησία «Κοίμηση της Παναγίας». Πάνω στην είσοδό της υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα με χρονολογία οικοδομής 1896. Λίγο πιο μπροστά από την εκκλησία και χαμηλά πάνω στην πλαγιά βρίσκεται ο επονομαζόμενος μύλος στη σάλα ή μύλος του Δανιά. Είναι ο μοναδικός ανεμόμυλος στην Ιθάκη που βρίσκεται σε καλή κατάσταση και διατηρεί ακόμη το μηχανισμό του. Αυτή η συνύπαρξη εκκλησίας και μύλου μαρτυρούν πως το σημείο ήταν κεντρικό ανθρωπίνων συναθροίσεων.

Ο δρόμος κατηφορίζει οδηγώντας μας στις παραλίες Αλυκές και Ρομποτή. Και οι δύο είναι βοτσαλωτές με πεντακάθαρα νερά. Στις Αλυκές δέκα μόλις μέτρα πίσω από την παραλία, υπάρχει μία μικρή λασπολίμνη, που πριν από λίγα χρόνια φημιζόταν για τις ιαματικές της ιδιότητες.

Στον κόλπο της Ρομποτής υπάρχει ένα μικρό νησάκι με το εκκλησάκι του Άη Νικόλα. Γύρω

του πετούν γλαρόπουλα. Εκείνα τα χρόνια στη γιορτή του γινόταν πανηγύρι με λειτουργία και συμμετοχή κόσμου από τα γύρω χωριά, που με καΐκια από τις Φρίκες και το Κιόνι έρχονταν στο νησί. Μετά τη λειτουργία διασκεδάζαν όλοι μαζί στη Ρομποτή. Το εκκλησάκι αυτό καταστράφηκε από τους σεισμούς του 1953 και ξανακτίστηκε από το 1992, οπότε και αναβίωσε το έθιμο αυτό. Έτσι κάθε χρόνο γίνεται ο εκκλησιασμός στον Αη Νικόλα στο νησάκι προς τιμή των ναυτικών και των ξενιτεμένων.

Τελευταία ημέρα στην Ιθάκη. Κοιτώ τον ήλιο που φέγγει την ακύμαντη θάλασσα, τους ορεινούς όγκους και ανασαίνω την ευωδιά της ασφάλας. Προσπαθώ ν' αποτυπώσω στη μνήμη μου την εικόνα των χωριών με τα χαρούμενα λουλούδια και την αγωνιώδη μοίρα. Τις παραλίες με το πηχτό γαλάζιο χρώμα. Τα βουνά. Τις βραδιές, που το ευαίσθητο ηχείο της νύχτας μετέφερε τους ανεπαίσθητους ήχους του κοιμισμένου χωριού.

Το πλοίο ξεκολλά από την αποβάθρα. Άφησε πίσω του την απλή ζωή, τη χωριάτικη, την αμέριμη και στενά συνδεδεμένη με τα στοι-

χεία της φύσης. Στην Ιθάκη χρειάζεστε μόνο ένα παλιό παντελόνι, ένα τριμμένο μπλουζάκι, ένα πλουλόβερ για την ψύχρα του βραδιού, ένα μαγιό κι ένα ζευγάρι πέδιλα. Όλα τ' άλλα -γραβάτες, τακούνια, ξυριστικά, κοσμιότητες, επιδειξιμανίες, σοβαροφάνειες και κοινωνικές υποστάσεις- αφήστε τα πίσω σας. Μοιάζουν εκτός πραγματικότητας σε τούτο το νησί.

Ευχαριστώ θερμά:

Το Δήμαρχο της Ιθάκης **Γιώργο Βασιλόπουλο**, τον **Ανδρέα Αναγνωστάτο**, το **Γιώργο Κουβαρά** και το **Νίκο Βασιλόπουλο** για την ευγενική και άκρως βοηθητική τους συνεισφορά. Το **Σπύρο Αρσένη** (Σύλλογος Φιλομήρων Ιθάκης), για τις αρχαιολογικές πληροφορίες που μου έδωσε. Τέλος, τον **Αθανάσιο Σόμπολα** για τη φιλοξενία και την **Ταβέρνα του Γιάννη**.

Πηγές:

Γεράσιμος Δ. Δευτεραίος – Βασιλεία Τσατσουμαρίδου, **Περιηγήσεις στην Ιθάκη**, Μονοπάτια Βόρειας Ιθάκης, 1996, Τυπόγραμμα, Πάτρα.
Ανδρέας Α. Αναγνωστάτος, **Ιστορικά και Λαογραφικά Ανάλεκτα της Ιθάκης**, 2004, Φήμιος.

Ιθάκη: χρώματα, μυρωδιές, ήχοι, εικόνες και μνήμες...

